

het voor hem noodzakelijk, om, door het geven van onderwijs in de talen en de opbrengst van zijnen letterarbeid, in de behoeften van zijn klimmend gezin te voorzien. Eene vaste gezondheid, eene werkzaamheid zonder wedergade, hebben het hem mogelijk gemaakt, die zware taak zoo te volbrengen, dat hij niet opgehouden heeft, zijne kennis dagelijks uit te breiden, en dat de vruchten van zijne pen tevens eene aanwinst zijn voor onze Letterkunde; maar het is niettemin hoogst te betreuren, dat eene tijdige ondersteuning den verdienstelijken man niet heeft in staat gesteld, zijne vlijt uitsluitend aan die Letterkunde toe te wijden, waarvan hij dan een alles overtreffend sieraad zou geworden zijn. Eerst in 1816 werden zijne verdiensten flauwelijk erkend en kariglijk beloond door eene aanstelling tot Lektor in de Hoogduische taal aan de Leidsche Universiteit, en eerst zeer laat, in 1829, op eene waardiger wijze door zijne benoeming tot Hoogleeraar in de Nederduitsche taal en geschiedenis aan de Doorluchtige School te *Amsterdam*.

Men vindt onder zijne werken niet minder dan twaalf van geschiedkundigen inhoud, onder welke de meeste van aanmerkelijke uitgebreidheid, zes van geographischen aard, zeven geschriften meerendeels van belangrijken omvang in het vak van Taal- en Letterkunde, acht met goud en twee met zilver bekroonde prijsverhandelingen over wijsgeerige, historische en letterkundige onderwerpen, zeven redevoeringen, verhandelingen en losse stukjes, zeven vrije overzettingen van uitvoerige historische en letterkundige werken, behalve, hetgeen in verschillende tijdschriften met zijnen naam is geplaatst, of zonder zijnen naam is in het licht verschenen.

De bekende spreuk van den wijsgeerigen dichter POPE, dat de mensch zelve het eigenaardigst voorwerp van onderzoek is voor den mensch, had het devies van VAN KAMPEN kunnen zijn. Hij was met eene vurige belangstelling voor al de hoogere belangen der menschheid beziel. Daarvan getuigt zijne voorkeur voor de geschiedenis, welke reeds in zijn vroegen schooltijd hem onderscheidde, en hem immer bijbleef; voor de geschiedenis der Landen, volken en eeuwen, der letterkunde en beschaving, daarvan getuigen zijne wijsgeerige inleidingen tot zijne geschiedkundige werken, inzonderheid de uitvoerige inleiding tot zijne *geschiede-*

nis

nis der Fransche heerschappij in Europa; daarvan zijne opzettelijke nasporingen *over den invloed van groote gebeurtenissen (als van de uitbreiding des Christendoms), over de dengd en het geluk der oude natiën, over de lotgevallen der Dichtkunst enz.*; daarvan zijn vurige ijver voor het godsdienstige, en zijne gestadige opmerkzaamheid, om de hand der Voorzienigheid in de lotgevallen der volken te erkennen. De mensch zelve, diens geluk en welvaart, maar vooral diens ontwikkeling in het verstandelijke en zedelijke, staat overal bij VAN KAMPEN op den voorgrond. Niet slechts de keus der onderwerpen en de wijze van behandeling, maar de uitdrukkingen en schrijfwijze zullen ons van het gestelde overtuigen. Zijne rede vloeit als in een ruimen onafgebroken stroom voort; de denkbeelden verdringen elkander; en zoo dikwijls een feit te vermelden is, dat met de zedelijkheid, de regtvaardigheid, de godsdienst in strijd is, verheft zich zijn toon, de krachtigste uitdrukkingen getuigen van de volheid van zijn gevoel, en slepen den lezer, zijns ondanks, mede.

Twee Klassen, de Tweede en de Derde, kozen hem tot Korrespondent, de Eerste dezer benoemde hem in 1830 tot medelid. Sedert dien tijd was hij ijverig in het bijwonen harer vergaderingen, en heeft door menige historische en wijsgeerige verhandeling in hare werkzaamheden gedeeld. De Maatschappij van Nederduitsche Letterkunde te *Leiden*, de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te *Haarlem*, het Zeeuwsch en Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen benoemden hem tot medelid, gelijk de Hollandsche Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen tot eerelid. Zijne levensgeschiedenis, die van eene bekwame en bevriende hand wordt te gemoet gezien, zal hem eenmaal vollediger doen kennen.

De Derde Klasse scheen dit jaar voor verliezen onder hare Leden bewaard te zullen blijven, toen voor weinige weken de treurmare van het overlijden van den Hoogleeraar **VAN HEUSDE**, ons in de ooren klonk. Deze toch overleed te *Geneve*, waar hij, eenige weken van het schoone seizoen in *Zwitserland* doorbrengende, zich bevond, toen eene kortstondige ziekte zijn teeder lichaamsgestel sloopte. O, hoe gaarne zoude ik de taak, om van hem te gewagen, overlaten aan zoo-

C 2

ve-

velen, ook in deze vergadering aanwezig, die zijne verdiensten op waardiger wijze zouden huldigen; hoe gaerne mij bepalen bij het enkel noemen van zijnen naam, die niet nalaten zou, in vele harten weerklink te verwekken; maar de pligt des Voorzitters bij deze gelegenheid schijnt te vorderen, dat een man, die sedert de oprigting des Instituuts in haren krans uitblonk, niet zonder eenige nadere vermelding als voorbijgegaan worde.

PHILIPPUS WILHELMUS VAN HEUSDE, te *Rotterdam* geboren, oefende zich aanvankelijk aan de Doorluchtige School te *Amsterdam*, waar toen CRAS, VAN SWINDEN en WYTTENBACH te gelijk bloeiden. Toen WYTTENBACH naar *Leiden* was vertrokken, woonde VAN HEUSDE nog gedurende eenigen tijd de lessen bij van diens opvolger, den hooggeleerden Heer D. J. VAN LENNEP, tusschen welken toen jeugdigen Hoogleraar en VAN HEUSDE alras eene duurzame vriendschap ontstond. Echter volgde VAN HEUSDE zijn geliefden leermeester welhaast naar de Leidsche Hoogeschool. Zoo groote roem van geleerdheid ging van hem uit, dat, zeer kort nadat hij in 1803 die Akademie verlaten had, hem het Hoogleraar-ambt in de geschiedenis, wijsbegeerte en Grieksche letteren aan de Hoogeschool te *Utrecht* werd opgedragen, hetwelk hij in Januarij 1804 met eene plechtige redevoering aanvaardde. Aan deze gewigtige betrekking heeft hij, gedurende zijn geheel volgend leven, zijne krachten voornamelijk toegewijd. Tot de hogere opvoeding der jongelingschap, die eenmaal tot de gewigtigste pligten in Kerk en Staat geroepen wordt, veel bij te dragen, en zulks niet alleen door derzelver geest met kennis te verrijken, derzelver smaak te ontwikkelen en te leiden, maar ook door derzelve belangstelling voor al de betrekkingen en pligten des maatschappelijken levens in te boezemen, in derzelver hart de liefde voor al wat goed en edel is aan te kweeken en op te wekken; ziedaar wat hij in zijne *brieven over Hooger Onderwijs*, op eene onnavolgbare wijze, als de roeping des Hoogleeraars afschetste en trachtte te volbrengen. Toen onder de Fransche overheersching de Utrechtsche Hoogeschool gevaar liep tot eene zoogenaamde *école secondaire* vernederd te worden, was VAN HEUSDE een der weinigen, die ijverig en moedig voortgingen, op den ouden voet te onderwijzen, en in hunnen post te volharden; die eindelijk mogten slagen, de Hoogeschool voor ondergang te be-

wa-

waren. Hij had haar opregtelijk lief: geen hooger beroep naar 's Lands oudste en eerste Universiteit kon hem in verzoeking brengen; dezelve mogt zich gedurende vijfendertig jaren verheugen in het bezit van eenen Hoogleraar, wiens inwendige waarde den luister nog overtrof, welke van zijnen naam afstraalde, schoon deze binnen de grenzen van ons Vaderland niet beperkt bleef.

Wie VAN HEUSDE eenmaal had gezien, vergat hem niet ligt. Een hooggeweld voorhoofd herinnerde aan den geprezen vorm der antieken en beschaduwde een welgevormd gelaat, waarin de deelen des aangezigts, die mede dienstbaar zijn aan de lagere behoeften van ons organisch leven, tot zoo fijne vormen waren gebracht, dat het overwigt van den geest op hetzelfde als opzettelijk scheen uitgedrukt. De wijsgeer en de man van fijnen smaak was in die trekken evenzeer te lezen, als dezelve uit den inhoud zijner redenen sprak. Onder de oude wijsgeeren was PLATO het geliefkoosd voorwerp zijner nasporing en bespiegeling. Zijn *specimen criticum in Platonem*, door hem reeds als student verdedigd, toont ons, hoe vroeg reeds deze voorkeur gevestigd was, zijne *initia Philosophiae Platonicae*, die een vierde van een eeuw later verschenen, bewijzen derzelver duurzaamheid. Zijn brief aan CREUZER, zijne redevoering over de liefde tot het schoone, zijne wijsgeerige navorschingen omtrent de vorming der oude Staten, en andere geschriften meer, kunnen van zijnen zuiveren en sierlijken latijnschen stijl, zijn warm gevoel niet slechts voor het schoone, maar ook voor het ware, en den rijken schat zijner kennis getuigen. Zijne redevoering over de welsprekendheid der Ouderen en Nieuweren onderling vergeleken draagt blijken zijner bedrevenheid ook in de nieuwere Letterkunde, zijne gedachtenisrede op DE RHOER, alsmede die op DE BEAUFORT, en zijne aanspraken bij onderscheidene gelegenheden aan de studerende jeugd getuigen van zijn levendig gevoel voor het goede, van de uitmuntende eigenschappen van zijn hart. Maar de ruimste gelegenheid, om hem veelzijdig te leeren kennen, verschaffen ons zijne *brieven over Hooger Onderwijs*, waar wij in den Wijzen, dien hij sprekend invoert, telkens meenen VAN HEUSDE zelve weder te vinden.

De Fransche Akademie der opschriften en de Berlijnsche Akademie der Wetenschappen deden VAN HEUSDE de zeldzame eer aan, van hun Lidmaat-

schap: Onze geëerbiedigde Koning versierde hem met de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Zijn verlies zal gewis het meest worden gevoeld, waar hij als Hoogleraar uitblonk, als Curator en hervormer der Latijnsche scholen werkzaam was, als medebestuurder van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen dienst bewees, als bibliothekaris der Hoogeschool hare belangen behartigde; maar ook het Instituut verliest in hem een belangrijk Medelid, die hare werken met keurige verhandelingen verrijkte, en naar vermogen en gelegenheid in hare werkzaamheden deel nam.

De Derde Klasse verloor onder hare Korrespondenten, den Heer J. E. HUMBERT Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, en gepensioneerd Luitenant Kolonel, die, 66 jaren oud, te *Livorno* op den 20sten Februarij overleed. In 1825 had de Klasse, hulde willende doen aan zijne verdiensten ten aanzien van het vak der oudheidkunde, hem die benoeming opgedragen. Die verdiensten zijn te groot, dan dat zij eene eervolle vermelding niet ten ruimste zouden verdienen. Ten blijke daarvan kan de verzekering strekken, van de meest bevoegde hand ontvangen, dat het meeste en voornaamste der oudheidkundige schatten, welke het Museum van Archaeologie te *Leiden* tot eene verzameling van den eersten rang verheffen, door zijne tusschenkomst en toedoen is verkregen. Hoe hij in staat is geweest, zulks te volbrengen, verklaren zijn ongewone levensloop, zijne uitstekende talenten en onvermoeide nasporing.

Als jeugdig officier der genie (in 1796) werd hij met den Kolonel FRANKE en diens zoon door ons voormalig Bewind, op verzoek van den *Bey* van *Tunis*, naar de noordkust van *Afrika* gezonder, ten einde aldaar zekere vestingwerken aan te leggen. Toen dezelve waren voltooid, was ons Vaderland onder vreemd gezag vervallen, hetgeen HUMBERT deed besluiten, om in de dienst van den *Bey* over te gaan, die hem vele genegenheid betoonde en tot Gouverneur van het fort *La Goulette* aanstelde, hetwelk hij had helpen oprigten, zoodat hij tot in 1816 aldaar verbleef, wanneer de herstelling van de onafhankelijkheid onzes Vaderlands en het eervol ontslag uit de dienst van den *Bey*, op zijn verzoek bekomen, hem in staat stelden, naar *Europa* en vervolgens naar *Holland* terug te keeren.

Ge-

Gedurende dit twintigjarig verblijf aan de Afrikaansche kust, besteedde hij al zijne tusschenuren tot het verzamelen en vervaardigen van plans, kaarten en teekeningen, alsmede tot het inwinnen van berigten, die belangrijk waren voor de kennis der geschiedenis van die landstreek, van de zeden, gewoonten en taal der inwoners en de overblijfselen der Romeinsche kunst, aldaar nog in grooten getale aanwezig. Door Zijne Majesteit in 1825 in rang verhoogd en tot Ridder verheven, zou hij eene zeer voordeelige plaatsing in de O. I. Koloniën hebben kunnen bekomen, indien hij niet de voorkeur had gegeven aan den vereerenden last, om eene wetenschappelijke reis in de omstreken van *Tunis* te doen, hoofdzakelijk in het belang van het Leidsche Museum van Oudheden; maar mede in het belang der aardrijkskunde en geschiedenis. De catalogus van het meergenoemde Museum zal eerlang de lange lijst openbaar maken der schatten, die de rijke vruchten waren van deze reis, als: grafsteenen met Punische opschriften, kolossale beelden, Romeinsche opschriften, penningen, gesneden steenen, plans van de overblijfsels van oude steden, teekeningen van gebouwen, enz. enz., waarbij nog vele berigten en bijzonderheden, door hem op de plaats verzameld, en tot deze verschillende overblijfselen der oudheid betrekkelijk. Later werd het aan HUMBERT, die met zijne klimmende jaren niet meer aan het koude Noorden kon gewinnen, door de Hooge Regering veroorloofd, in het genot van zijn pensioen zich in *Italië* te onthouden. Hij zette daar zijne pogingen voort, om velerlei monumenten en overblijfselen der oudheid op dezen klassieken grond te verzamelen, op te sporen en aan te koopen voor het Leidsche Museum, totdat de staatkundige gebeurtenissen van 1830 de subsidien, door den Lande verstrekt, deden inkorten.

Hij had geene klassieke opvoeding genoten, reeds op zijn 15de jaar officier geworden zijnde; doch had zich door goede overzettingen zeer gemeenzaam gemaakt met de oude schrijvers, waardoor hij zich met meerder vrucht aan zijne oudheid- geschied- en aardrijkskundige navorschingen kon overgeven. Onderscheidene levendige talen sprak hij met veel gemak; gewoonlijk bediende hij zich in zijne aantekeningen en briefwisseling van de Fransche, en menig luimig dichtstukje getuigt, hoe vaardig en sierlijk hij zich in dezelve uitdrukte. Ook in het Italiaansch heeft hij een werkje uitgegeven over de betrekking der Barbarijsche

Sta-